

RECENZE – REVIEWS

Sehringer, W., Vass, Z. (Hrsg.) (2004). *Dynamik psychischer Prozesse in Diagnose und Therapie. Dynamics of Psychological Processes in Diagnosis and Therapy*. Budapest: Flaccus. 275 p. ISBN 963 9412 279.

Tato na první pohled polytematická publikace má kromě předznamenání „*Festschrift für István Hárdi*“ ještě obsáhlý podtitul, v němž se naznačuje, že jde o „Zkoumání dynamiky kreslení a malování, kreativního utváření, vyprávění a vynalézání“. Do sborníku přispělo 16 autorů ze tří kontinentů. Texty jsou psány v němčině a angličtině, vesměs doloženy řadou ilustrací, kasuistikami, připojena jsou klíčová slova, většinu autorů představuje krátké curriculum vitae.

Prvního z editorů, Wolfganga Sehringera, již mohou znát někteří naši psychologové jednak z instruktivního videa o zkoumání dětské kresby, které jsme prezentovali na jednom z workshopů Psychologických dnů v Praze 1998, jednak z recenze jeho obsáhlé monografie o kresbě (1999), kterou jsme zařadili do našeho sborníku P4; Sehringerova kniha je kompendiem poznatků v dané oblasti i metodologickou příručkou. (Recenzi jsem tehdy uzavřel návrhem, aby monografie byla alespoň formou vybraných kapitol přístupná našim zájemcům, kteří pracují s kresbou jako s výzkumnou nebo diagnostickou metodou. Předběhli nás v Budapešti, kde se právě připravuje maďarský překlad celé knihy). Mezitím byl vědecký přínos prof. Sehringera po zásluze oceněn roku 2000 na kongresu SIPE (Mezinárodní společnost pro psychopatologii výrazu) v Bostonu udělením prestižní medaile *Ernsta Krise*. (E. Kris je známý svou knihou „*Psychoanalytic Explorations in Art*“, London: U. Allen & Unwin, 1953).

První příspěvek je věnován čtyřem životním a pracovním etapám a vývoji dynamického konceptu kresby, jak jej postupně propracovával jubilanta (nar. 1924), profesor psychiatrie Dr. Dr. István Hárdi. Učleněný přehled zpracoval Hárdiho spolupracovník, psycholog Zoltán Vass. Impozantní je výběr publikací jubilanta z let 1942-2002. Ač zde není uvedena, našim psychologům může být známá publikace: I. Hárdi (1992), *Dynamický test kresby lidské postavy*. Přeložil R. Máthé. Nové Zámky: Psychoprof.

Druhá část knihy zahrnuje příspěvky vztahující se k psychodiagnostice z hlediska utvářecích procesů kresby a malování. M. Schuster naznačuje, že k mentální reprezentaci „hlavonožce“ v ranných kresbách je stále co říci. W. Sehringer zkoumá otázky vztahující se k možnosti využití kresby pro diagnostiku emocí a citů. V obsáhlé kapitole uvádí základní teoretická a metodologická východiska pro zkoumání kresby, zdůrazňuje systémovou analýzu, připojuje pravidla a návody pro užití kresby v psychologické diagnostice. Je to z hlediska teoreticko-metodologického nepochybně nejzávažnější příspěvek této publikace. Známa autorka Irene Jakobová ilustruje ve stručném příspěvku hodnotu kresebných testů pro diagnostiku neurologických a zejména psychiatrických poruch u dětí. Z. Vass pojednává o možnostech i riziku počítačového hodnocení kresebných testů a – v návaznosti na Sehringerovu systémovou analýzu – směřuje k vypracování expertního systému (ESPD:2000), jehož ukázkou připojuje; je to automaticky vytištěná psychodiagnostická zpráva. Z. Vass je autorem také dalšího příspěvku, zaměřeného na vyjádření agresivity v projektivní kresbě; opírá se o vlastní výzkum 266 adolescentů a dospělých a na základě statistické analýzy dospívá k vytyčení 15 konfigurací, které indikují agresivitu nebo příbuzné diagnostické symptomy. Oba

Vassovy příspěvky svědčí o důmyslném propracování psychodiagnostického procesu se zřetelem k diagnostickým normám i k možnostem využití expertních systémů.

Třetí část pojednává o dynamice psychotherapeutických procesů a jejich vyjádření prostřednictvím různých medií. M. Trixler otevírá tento oddíl problematikou integrace arteterapie v komplexní terapii psychotických pacientů a dotýká se také interpretace kresby s odvoláním na psychoanalýzu, analytickou psychologii – a jmenovitě na I. Jakobovou, z jejíž práce cituje, že „*the patient learns the symbol language of the therapist*“. Seiichi Ijuin pojednává o aplikacích kresby a metodách terapie uměním v Japonsku a dotýká se některých teoretických otázek „psychologického prostoru“. Další trojice japonských autorů, Y. Yamanaka, T. Natori a M. Hiroki, pojednává o mandalách a jejich etymologii; uvádí se klasifikaci čtyř druhů mandal a s odvoláním na studie klasické C.G. Junga je příspěvek doložen 15 ilustracemi mandal, vytvořených v průběhu terapie orientované na výraz. Prof. Yamanaka se odvolává na řadu svých publikací vzniklých v průběhu tří desetiletí. Mandala, symbolizující celek života (ilustrováno také Heideggerovou mandalou), je spojovacím článkem také k dalším příspěvkům, v němž G. Kotagel-Ilal (Istanbul) rozvíjí Antonovského koncept salutogenese a zdůrazňuje hledisko „*sense of coherence*“ v psychoterapii. Zoltán Pető, který má několik medicínských specializací, si ve svém příspěvku klade otázku, jak lze začlenit umění i lidové umění jako integrální složku rehabilitace. V přehledném textu, psaném s vědeckou poetikou, se autorovi podařilo zmapovat celou oblast prostředků, jejich užití i hodnocení efektu rehabilitace. Zakladatel japonského časopisu pro arteterapii Y. Tokuda se zabývá současným stavem a možnostmi aplikace metody – kterou označuje jako „*pictorial art therapy*“ – v psychosomatické medicíně; s odvoláním na své kasuistiky připojuje zkušenosti z praxe a rady. Dva další stručné příspěvky se týkají výrazu, respektive pohledu (E. Moussong-Kovács), specificky japonské formy básně „*Haiku*“ jako modelu tvořivého výrazu (W. Müller-Thalheim), následuje příspěvek ilustrující snové zrcadlové obrazy (M.P. Heuser). V poslední stati podává T. Tenzi přehled recentních výzkumů dětí v raném věku z hlediska psychoanalytické terapie psychóz; značnou pozornost věnuje metodě M. a E. Bálintových.

Jednotlivé příspěvky obsahují kasuistiky, modely, schémata, tabulky, ve většině z nich jsou čerobné reprodukce kreseb, u všech je souhrn a obsáhlá bibliografie. Rušivě působí řada tiskařských chyb, zejména v nadpisech.

Vcelku lze konstatovat, že specifický přínos jednotlivých kapitol k základnímu tématu tohoto sborníku vystupuje v panoramatického záběru zřetelně a v přiměřených proporcích. Je až záviděníhodné, jak se editorům podařilo shromáždit příspěvky dotýkající se téměř všech oblastí činnosti Istvána Hárdiho. Vznikla tak reprezentativní publikace, která dokumentuje v mezinárodním měřítku současný stav a perspektivy užití kresby v psychodiagnostice a psychoterapii a razí nové postupy, využívající modelování a počítačové programy.

Josef Švancara

Petr Kulišťák: Neuropsychologie. Praha, Portál 2003, 327 stran.

Na českém knižním trhu je v současnosti řada tuzemských i zahraničních různě kvalitních publikací, které čtenáře seznamují nejen s tradičními neuropsychologickými tématy, ale i s nejnovějšími poznatky o architektuře mozku a jeho fungování v normě a patologii. Neurovědcům umožnily dospět k těmto poznatkům takové přístrojové techniky, jako je funkční magnetická rezonance, pozitronová emisní tomografie a další. Ovšem takto se rozvíjející poznatková základna neurověd zase klade zvýšené nároky na rozhodnutí o preferování některých vývojových trendů oproti jiným trendům v neuropsychologii. A to vyžaduje ze strany neuropsychologů schopnost aplikovat transdisciplinární přístup k neuropsychologickým tématům.

Výše uvedené skutečnosti jsou svým způsobem i kritérii, kterými jsem se řídil při recenzování knihy Petra Kulišťáka. Napsat odborně vysoce erudovanou a čtenářsky přitažlivou monografii není snadné. Kulišťákovu práci v tomto smyslu považuji za úspěšnou. Podařilo se mu pregnantně propojit nejnovější neurovědecké a speciálně neuropsychologické poznatky, teoretické konstrukty a empirická zjištění ve smysluplný celek. Autor má rozsáhlé znalosti v daném oboru, ale neklade si